

преподаватель». При вербальном способе реализации обратной связи много полезной информации о когнитивном стиле студента можно получить, анализируя типичные ошибки и погрешности при ответах. Коммуникативная компетентность учащегося облегчает правильную интерпретацию учебной информации, повышает качество диалога преподавателя и студента и тем самым напрямую влияет на эффективность формирования когнитивной компетентности.

Литература

1. Берулава Г. А. Стиль индивидуальности: теория и практика : учебное пособие / Г.А. Берулава. – М. : Педагогическое общество России, 2001. – 236 с.
2. Холодная М. А. Когнитивные стили: о природе индивидуального ума : учебное пособие / М. А. Холодная. – М. : ПЕРСЭ, 2002. – 304 с.
3. Вязовова Е. В. Формирование когнитивной компетентности у учащихся на основе альтернативного выбора учебных действий (на примере обучения математике) / Е. В. Вязовова. – Нижний Тагил, 2009. – 140 с.
4. Вязовова Е. В. Диагностика сформированности когнитивной компетенции у учащихся на уроках математики / Е. В. Вязовова // Актуальные проблемы современного профессионального образования : материалы конференции, проводимой в рамках международного конгресса «V Славянские педагогические чтения» 1–2 ноября 2006 г. – М. : Педагогика, 2006. – С. 128–130.
5. Семина Л. В. К вопросу о формировании когнитивной компетентности в самостоятельной работе студентов / Л. В. Семина // Вестник Московского гос. областного ун-та. Серия «Педагогика». № 1. – М. : Изд-во МГОУ, 2010. – С. 223–225.
6. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь : для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспирова. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 176 с.
7. Соло Р. Л. Когнитивная психология / Р. Л. Соло ; [пер. с англ. Р. Ю. Спомиор]. – М. : Тривола, 1996.
8. Андерсон Дж. Когнитивная психология / Дж. Андерсон. – [5-е изд.] – СПб. : Питер, 2002. – 496 с.
9. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса / Л. Фестингер ; [пер. с англ. А. Анистратенко, И. Знаешева]. – СПб. : Ювента, 1999.

Сейтасанов Ф. С. Адекватна інтерпретація інформації як чинник формування когнітивної компетентності

Резюме. У статті приводиться аналіз підходів до інтерпретації інформації, необхідної для формування когнітивної компетентності і визначення способів оцінювання адекватності інтерпретації при вербальній передачі інформації.

Ключові слова: когнітивна компетентність, формування когнітивної компетентності, когнітивний дисонанс, вербальний і невербальні канали сприйняття.

Сейтасанов Ф. С. Адекватная интерпретация информации как фактор формирования когнитивной компетентности

Резюме. В статье приводится анализ подходов к интерпретации информации, для формирования когнитивной компетентности и определения способов оценивания адекватности интерпретации при вербальной передаче информации.

Ключевые слова: когнитивная компетентность, формирование когнитивной компетентности, когнитивный диссонанс, вербальный и невербальные каналы восприятия.

Seytasanov F. S. Adequate interpret of information as factor of cognitive competence

Summary. In the article the analysis of approaches is presented to interpretation of information, for forming of cognitive competence and determination of methods of evaluation of adequacy of interpretation at the verbal transmission of information.

Key words: cognitive competence, forming of cognitive competence, cognitive dissonance, verbal and un verbal channels of perception.

УДК 37.046.14:159.922.5

Токарук Л. С.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

Постановка проблеми. Поняття інклюзії (inclusion) несе глибокий суспільний сенс – це соціальний зв'язок між державою і кожним індивідуумом, в нашому випадку за допомогою освіти. Таким чином, інклюзивна освіта – важлива частина будь-якого демократичного суспільства країн пострадянського простору, індикатор демократичності суспільства і неодмінна умова його стійкого розвитку.

Справжня інклюзія – це рівноправна і відкрита участь всіх людей в навчальному процесі, що виключає будь-яку дискримінацію, заснована на рівному відношенні до всіх людей, при цьому створює особливі умови для дітей, що мають спеціальні освітні потреби. Лише така освіта відповідає цілям стійкого розвитку і принципам «Освіта для всіх».

Щодо розвитку системи інклюзивної освіти в країнах пострадянського простору, то тут можна розглянути актуальність побудови нової Української, Російської, Білоруської, Молдавської, Азербайджанської, Вірменської, Киргизької систем освіти в цілому та інклюзивної зокрема.

За останні роки в Україні розроблена Концепція розвитку інклюзивної освіти Міністерства освіти і науки України (Наказ № 912 від 01 жовтня 2010 року) з метою реалізації державної політики щодо забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на здобуття якісної освіти, інтеграції їх у суспільство та Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, який визначає основні напрями, пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики в галузі освіти, кадрову й соціальну політику та складає основу для внесення змін, доповнень до чинного законодавства України, управління і фінансування, структури і змісту системи освіти [1].

Підписано Наказ головного управління освіти і науки Київської обласної державної адміністрації від 02.06.2010 р. № 182 «Про стан навчання дітей з особливими освітніми потребами у системі освіти Київської області».

Одним з найбільш показових прикладів, що ілюструють стан і перспективи інклюзивної освіти в Російській Федерації, є навчання осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Гарантії права осіб цієї категорії на здобування освіти закріплені в Конституції Російської Федерації, Законі Російської Федерації «Про освіту», Федеральному законі «Про соціальний захист інвалідів в Російській Федерації», ряду інших законодавчих актів [2].

В Республіці Білорусь процеси, які мають відношення до освітньої інклюзивної інтеграції, стали віддзеркаленням соціально-економічних перетворень. Основні орієнтири розвитку національної системи освіти цілком узгоджуються з метою і завданнями інклюзивної освіти, що розуміється як освіта, яка надає рівні можливості залучення особистості до цілісного навчального процесу та ефективної соціалізації [3].

На законодавчому рівні в Конституції Республіки Білорусь, Законах Республіки Білорусь «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», «Про навчання людей з особливостями психофізичного розвитку (спеціальна освіта)» гарантується дітям із вадами вільний доступ до здобування якісної освіти [4].

В Республіці Молдова уряд підтримує Джомтьєнську (1990), Саламанкську (1994), Дакарську (2000) декларації, висуває принципи охоплення всіх дітей національною освітньою системою, беручи на себе також зобов'язання модернізувати освітню систему з метою реалізації інклюзивної освіти, для чого були прийняті «Стратегія і національний план дій «Освіта для всіх»» (2004–2008), «Програма модернізації системи освіти на 2005–2009 роки», «Програма «Satul moldovenesc»», «Національна стратегія і план суспільних дій із захисту дітей, що знаходяться в складному становищі, на 2007–2009 роки», «Національна стратегія і план дій з реформування системи навчання дітей в держустановах на 2007–2012 роки», а також включення окремого розділу «Соціальна інклюзивність» в стратегічний документ «Національний план розвитку Молдови на 2008–2011 роки» [5].

Вдосконалення і підвищення якості освітніх технологій є істотною частиною, що проводиться в Азербайджані щодо інклюзивної політики. Мета нового тисячоліття – освіта для всіх і його гуманізація, виходячи з неї нові підходи і педагогічні тенденції знаменують перехід від навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я в спеціальних установах закритого типу до інтегрованої освіти (інклюзії). У зв'язку з цим якість інтегрованої освіти розглядається як проблема, що включає широке коло запитань, дій та ініціатив, передбачених Конвенціями ООН про права дитини й права інвалідів, Саламанкською декларацією і Національною програмою Азербайджанської республіки щодо розвитку освіти для дітей з особливими освітніми потребами на 2005–2009 роки [6].

Згідно з Національною програмою, сьогодні в Азербайджані передбачається створення єдиного освітнього простору для всіх дітей. Заява з метою програми інклюзивної освіти передбачає організацію умов для здобуття якісної освіти, соціальну адаптацію та інтеграцію в суспільстві.

Стаття 39 Конституції Вірменії свідчить, що кожен громадянин має право на безплатне основне навчання (початкове і середнє). У 1992 році Вірменія підписала Конвенцію ООН про Права дітей, а в 1996 р. ухвалила Закон про права дітей, довівши тим самим свою готовність ставити питання захисту дітей першочерговим завданням держави. У 2002 році Вірменія розробила Національну програму дій із захисту прав дітей. Національна програма дій Республіки Вірменії була підготовлена у відношенні з принципами Конвенції ООН про Права дітей і Вихідного документа Спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН про дітей «Світ, зручний для дітей» [7].

Не маючи можливості безпосередньо брати участь в Дакарі на Всесвітньому освітньому форумі в 2000 році, уряд Вірменії підготував національну доповідь про Загальну освіту, а представники Міністерства освіти і науки (МОІН) були включені в подальші регіональні ініціативні проекти. Уряд Вірменії також підписав Саламанкську декларацію і став учасником в регіональній деінституціоналізації. Окрім того, Вірменія разом з іншими 190 країнами заявила про намір добитися виконання Мети розвитку освітнього тисячоліття до 2015 року. Досягнення загальної початкової освіти є одним із восьми напрямків цього документа [8].

З середини 90-х років минулого століття в Киргизстані почала адаптуватися і впроваджуватися ідея інклюзивної освіти. Із включенням в 2000 році країни в глобальний світовий напрям «Освіта для всіх» інклюзія стала розглядатися як один із засобів соціалізації дітей з метою формування освіченого суспільства, більш розуміючих, толерантних і позитивно спрямованих один до одного людей [9].

Розвиток інклюзивної освіти в Киргизстані став однією з форм прояву інтеграційних процесів в освіті, закономірним результатом переосмислення наявного досвіду освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку. Протягом останніх років в країні функціонує розширене розуміння інклюзивної освіти як процесу реалізації прав всіх дітей на здобуття базової освіти високої якості з напрямом на дітей, що мають особливі потреби у навчанні.

Аналіз останніх досліджень. Розвитком та формуванням інклюзивного навчання на українських освітніх теренах займаються такі вчені, як В. Авілов, І. Бондар, О. Безпалько, Н. Вовк, І. Гілевич, І. Зверева, Н. Лавриненко, Г. Лактіонова, І. Леонград, О. Карпенко, А. Капська, А. Колупаєва, І. Мамайчук, Н. Морозова, А. Мудрик, Н. Огревич, О. Матвієнко, Л. Шипіцина, Г. Шевцов, А. Ямбург. Основні напрямки соціально-педагогічної діяльності в інклюзивному освітньому просторі (зарубіжний досвід) досліджує Ю. Волчелюк.

Інклюзивне навчання дітей-інвалідів із важкими фізичними порушеннями як фактор їх соціальної інтеграції досліджували такі російські вчені, як І. Архіп, М. Барболін, Л. Балясникова, Д. Бойков, Е. Берус, Г. Бордоський, Ф. Габишева, С. Гончаров, С. Васильєва, А. Валицька, Т. Добровольська, Н. Диканський, Н. Дулепова, Л. Виготський, Г. Зіммель, Н. Золотухіна, А. Жиліна, В. Кантор, А. Клюєв, Г. Корчагіна, С. Котова, Ч. Куля, А. Левитська, Ю. Матасов, Т. Потяєва, К. Пшенко, В. Рабош, С. Расчетіна, Н. Семаго, Н. Скок, Ю. Сморгунова, В. Шилов, А. Чигиріна, Е. Чупахіна, Е. Ярська-Смірнова, Ф. Ягалов. Аналіз вмісту, форм, видів, умов, проблем інтеграції дітей-інвалідів в соціальне середовище здійснювався на базі досліджень Д. Зайцева, який сформулював основні підходи до соціальної інтеграції дітей з інвалідністю в російське суспільство. В. Лубовський створив систему інтеграції для глухих, а також сліпоглухих дітей; Н. Малофєєва працює над проблемами освіти дітей з різними видами фізичних порушень. Н. Шматко розробила систему інтеграції дітей дошкільного віку з порушенням розвитку в соціальний простір.

Проблемами вдосконалення освітньої інклюзивної політики та системи у Республіці Вірменія займаються вчені А. Гукасян, Б. Есяян. Умови і механізми підвищення якості інклюзивного навчання у Азейбарджані досліджує І. Гусейнова. Пріоритетні напрями розвитку інклюзивної освіти в Киргизстані у світлі реалізації цілей «Освіта для всіх» висвітлює Л. Мирошніченко та І. Омурканов. Тенденції розвитку інклюзивної освіти в Республіці Білорусь розглядають Г. Пальчик, П. Кухарчик. Концепцію інклюзивного навчання в Республіці Молдова розробили вчені Н. Велишко та В. Круду.

Вдосконалення і підвищення якості освітніх технологій є істотною частиною, що проводиться в Україні, Росії, Білорусі, Молдові, Вірменії, Азербайджані, Киргизстані щодо інклюзивної політики. Мета нового тисячоліття – освіта для всіх і його гуманізація, впливають з неї нові підходи і педагогічні тенденції, які знаменують перехід від навчання дітей з обмеженими фізичними можливостями в спеціальних установах закритого типу до інтегрованої освіти (інклюзії) [10].

Мета статті – висвітлити тенденції розвитку системи інклюзивної освіти у країнах пострадянського простору.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство не може вважатися повноцінним, якщо відносно якої-небудь групи людей існує *дискримінація*, проте в сьогоденних умовах держави: Україна, Росія, Білорусь, Молдова, Азербайджан, Вірменія, Киргизстан можуть забезпечити рівноправну участь й рівні можливості в здобуванні якісної освіти як для соціально незахищеного населення, так і людей з обмеженими можливостями.

На території України діє Проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами в Україні» (термін реалізації: 2007–2013 рр.) за підтримки Канадської Агенції з міжнародного розвитку, який реалізовується протягом 5-річного періоду у межах двох експериментальних регіонів – Львів і Крим (Сімферополь).

У Києві працює Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» – благодійна організація, заснована Міжнародним фондом «Відродження» та Міжнародним центром розвитку дитини (Вашингтон, США) 15

червня 1999 року. Програма Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» спрямована на розробку ефективної моделі інклюзивної освіти, яка б забезпечувала успішне навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітньої школи за належної підтримки інших спеціалістів та батьків [1].

Місія Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» – сприяти втіленню освітніх реформ з реалізації особистісно-орієнтованої, інклюзивної освітньої моделі з активним залученням сімей і громад, шляхом проведення тренінгів для освітян, батьків, представників громадських організацій; ініціювання та реалізації проектів, спрямованих на забезпечення рівного доступу до якісної освіти для усіх дітей, включаючи дітей з особливими потребами; залучення сімей і громади до освітнього та управлінського процесів [1].

Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» використовує підхід партнерства з державними та громадськими організаціями у реалізації програми «Інклюзивна освіта». Національними партнерами фонду є Інститут спеціальної педагогіки АПН України, Національна асамблея неповносправних. Партнерські заклади, що представляють освітню інклюзивну ланку в Україні, включають Інститут спеціальної педагогіки Академії педагогічних наук, Інститут післядипломної педагогічної освіти (Львів, Крим, Київ), Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Національний Львівський університет імені І. Франка, Кримський Державний інженерно-педагогічний університет (Сімферополь).

До організацій, які являються партнерами по впровадженню інклюзивної освіти на території України входять Національна асамблея інвалідів України, Львівський Ресурсний центр незалежного життя, Асоціація неповносправних жінок «Любомира», Дитячий оздоровчий центр «Шанс» [1].

Щодо Російської Федерації, то одним з основних принципів, на яких ґрунтується державна політика в системі інклюзивної освіти, є загальнодоступність освіти, адаптивність системи освіти до рівнів її особливостей розвитку і підготовки тих, що навчаються.

Особлива увага в Росії приділяється питанням забезпечення державних федеративних гарантій прав як на загальну, так й інклюзивну освіту неповнолітніх громадян. Здобуття дітьми освіти, забезпечення їх перебування у суспільно корисній зайнятості в освітньому середовищі розглядаються як найважливіший напрям профілактики бездомності та правопорушень [11].

Існують певні категорії громадян в Російській Федерації, що вимагають особливої уваги в контексті реалізації їх права на здобування інклюзивної освіти. Це, зокрема, люди, діти з обмеженими можливостями здоров'я, інваліди, а також інші категорії населення, що знаходяться у важких життєвих ситуаціях (діти, які залишилися без піклування батьків; з відхиленнями в поведінці; з сімей мігрантів, із неблагополучних родин) [2].

Окрему категорію тих, що навчаються в Російській Федерації, складають обдаровані діти й молоді люди, навчання яких також має виражену специфіку.

Деякі з вищеперелічених осіб (у ряді випадків – через медичні показники, а в інших випадках – за соціальними або соціально-педагогічними свідченнями) повинні здобувати освіту в спеціалізованих освітніх установах. Зокрема, діти, що потребують тривалого лікування, навчаються в оздоровчих освітніх установах санаторного типу. Інший приклад – особи, що відбувають покарання в установах кримінально-виконавчої системи, навчання яких організовується по місцю їх перебування [11].

Концепція розвитку інклюзивної освіти в Республіці Білорусь реалізовувалася створенням до 2010 року «Національної системи безперервної педагогічної освіти Республіки Білорусь».

У контексті гуманістичної орієнтації суспільства, сучасному інклюзивному фахівцеві необхідно користуватися такими вміннями, як педагогічна спостережливість (уміння визначати потреби дітей і ті обмеження, які заважають їх реалізації); атракція (здатність стимулювати продуктивні емоційно-особистісні взаємодії); педагогічний оптимізм (бажання бачити сильні сторони дітей і спиратися на них, «золотим є його здоров'я»); педагогічна відповідальність (уміння розуміти індивідуальні прояви у поведінці дітей, створювати умови для подальшого розвитку їх як індивідуальностей); педагогічна наполегливість (потреба визначати і відстоювати інтереси дітей в різних життєвих ситуаціях) [4].

Національна система розвитку інклюзивної освіти в Республіці Молдові діє на підставі цілого ряду законодавчих актів та стратегічних документів: «Конституція Республіки Молдова» (1994), «Закон про освіту» (1995), «Концепція розвитку освіти в Молдові» (1994), «Програма модернізації системи освіти на 2005–2009 роки», «Національна концепція захисту дітей і сім'ї» (2003), «Концепція розвитку допоміжної професійної освіти» (2004), «Концепція освітньої інформаційної системи» (2007), «Національна стратегія захисту дітей і сім'ї» (2003), «Мінімальні якісні стандарти по підготовці, вихованню і соціалізації дітей в установах інтернатного типу» [5].

Освітня інклюзивна система Республіки Молдова організована відповідно до суспільних освітніх принципів, вимогами цивільного та правового суспільства, великої культурної держави із чітко налагодженою структурою для забезпечення права на здобування освіти різними категоріями дітей.

Результати зусиль Міністерства освіти і молоді та державного керівництва Республіки Молдова при технічному сприянні з боку Всесвітнього банку та агентств ООН визначили високі показники участі вихованців в навчальній діяльності, зниження кількості учнів, залишених на повторний рік, спеціалізованої предметної підготовки дітей з різним вадами, а також в конкурентоздатних і ефективних досягненнях для інтеграції молдавської освіти в європейську освітню систему [12].

Поставлені завдання щодо розвитку інклюзивної освіти в Азербайджані реалізуються у декількох напрямках. В першу чергу інклюзивна освіта може бути здобута в освітній установі загального типу, яка створила спеціальні умови для навчання дітей з особливими освітніми потребами. Також діти з обмеженими можливостями здоров'я можуть навчатися за індивідуальними навчальними планами в спеціалізованих класах загальноосвітніх шкіл або в умовах надомного навчання, яке визначається залежно від стану здоров'я дитини [6].

Система спеціальних закладів закритого типу (школи-інтернати), що практикувалися в радянський період в Азербайджані, мали ряд негативних чинників, одним з яких була відсутність соціального досвіду взаємодії із зовнішнім середовищем. У форматі спеціалізованого або індивідуального навчання не відтворюються природні умови соціуму, дитина не включається у різні життєві ситуації, не набуває необхідних практичних навиків [6].

Концепції інклюзивної освіти розроблені й схвалені урядом Вірменії у Законі «Про освіту осіб із спеціальними освітніми потребами», який забезпечує тривалий розвиток інклюзивної і спеціальної освіти у країні. Був прийнятий і схвалений порядок фінансування інклюзивного навчання, а з 2006 року виділені додаткові фінанси інклюзивним школам для допоміжних служб і додаткового педагогічного складу [8].

З середини 90-х років минулого століття в Киргизстані почала впроваджуватися ідея інклюзивної освіти. Із включенням в 2000 році країни в глобальний світовий рух «Освіта для всіх» інклюзія стала розглядатися як один із засобів соціалізації дітей з метою формування суспільства освічених, більш розуміючих, толерантних і позитивно налагоджених один до одного людей [13].

Розвиток інклюзивної освіти в Киргизстані став однією з форм прояву інтеграційних процесів в освіті країн Азії, закономірним результатом переосмислення наявного досвіду освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку [9].

Протягом останніх років в Киргизстані функціонує розширене розуміння інклюзивної освіти як процесу реалізації прав всіх дітей на здобуття базової освіти високої якості з напрямом на дітей, що мають особливі потреби у навчанні [3].

До теперішнього часу інклюзивний підхід у навчанні дітей із спеціальними потребами розглядається як один з головних пріоритетів розвитку загальної середньої освіти, яке зафіксоване в «Стратегії розвитку освіти Киргизької Республіки до 2010 року».

Висновок. Інклюзія – відносно нова для освітньої практики країн пострадянського простору форма навчання, в якій реалізується принцип «навчимося жити разом», побудований на гуманістичному підґрунті. Згідно з цим принципом, всі учні навчаються в загальноосвітніх школах, де створюється адаптивний освітній простір, що відповідає потребам всіх без виключення дітей.

На першій стадії впровадження інклюзивної освіти у країнах колишнього Радянського Союзу головна увага приділяється формуванню відповідного розуміння і відношення суспільства до дітей із спеціальними освітніми потребами та реалізації їх права на освіту.

В той же час при всіх відмічених досягненнях інклюзивна освітня система зустрічається з цілим рядом проблем, серед яких демографічні зміни (викликані, головним чином, міграцією населення), недостатня увага сільській місцевості, не достаток кваліфікованих кадрів, зниження потенціалу освітньої системи, недостатнє фінансування, деградація будівель учбових закладів.

У державних, наукових і суспільних колах країн пострадянського простору до цих пір не існує єдиного і чіткого уявлення про принципи і стратегію інклюзивного навчання, не підготовлені педагогічні кадри, що відповідають вимогами соціальної інклюзії. Серйозною перешкодою на дорозі введення інклюзивної освіти є суспільство, не підготовлене приймати кожного свого члена таким, яким він є, що повністю заперечує ідеологію інклюзивної освіти.

Література

1. Таранченко О. М. Загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій навчально-виховного процесу / О. М. Таранченко, Ю. М. Найда // Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навчально-методичний посібник / кол. авторів: А. А. Колупасова, Ю. М. Найда, Н. З. Софій та ін. ; за заг. ред. Л. І. Даниленко. – К., 2007. – 128 с.
2. Шилов В. С. Инклюзивное образование: российская специфика / В. С. Шилов // Социальная педагогика. – 2009. – № 1. – С. 14–15.

3. Инклюзивное образование: проблемы совершенствования образовательной политики и системы : материалы международной конференции (19–20 июня 2008 года). – СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2008. – 215 с.
4. Кухарчик П. Д. Проблемы подготовки педагогических кадров для инклюзивного образования в республике Беларусь / П. Д. Кухарчик // Образование через всю жизнь: непрерывное образование для устойчивого развития : тр. междунар. сотрудничества / под науч. ред. Н. А. Лобанова, В. Н. Скворцова. – СПб. : ЛГУ, 2009. – Т. 7. – 2009. – С. 55–57.
5. Пальчик Г. В. Тенденции развития инклюзивного образования в Республике Беларусь / Г. В. Пальчик // Инклюзивное образование: проблемы совершенствования образовательной политики и системы : материалы международной конференции (19–20 июня 2008 г.). – М., 2008. – С. 22–25.
6. Гусейнова И. М. Условия и механизмы повышения качества инклюзивного образования / И. М. Гусейнова // Tarix, insanvə cəmiyyət. Elmi-metodik jurnal. – 2009. – № 1–2. – S. 13–17.
7. Гукасян А. А. Проблемы инклюзивного образования в Армении / А. А. Гукасян // Инклюзивное образование: проблемы совершенствования образовательной политики и системы : материалы международной конференции (19–20 июня 2008 г.). – М., 2008. – С. 51–53.
8. Есаян Б. Н. Инклюзивное образование в республике Армения: проблемы совершенствования образовательной политики и системы / Б. Н. Есаян // Инклюзивное образование: проблемы совершенствования образовательной политики и системы : материалы международной конференции (19–20 июня 2008 г.). – М., 2008. – С. 19–21.
9. Мирошниченко Л. П. Приоритетные направления развития инклюзивного образования в Кыргызстане в свете реализации целей «Образование для всех» / Л. П. Мирошниченко // Education for Sustainable Development: Building Bridges to the Knowledge Society: International Forum Proceedings (Minsk, Republic of Belarus, April 5–6, 2005). In 2 volumes. Vol. 1. – Minsk : BSU Publishers House, 2005. – 730 p.
10. Саломьяки Т. Диалог – основа для инклюзивного воспитания / Т. Саломьяки // Инклюзивное образование: проблемы совершенствования образовательной политики и системы : материалы международной конференции (19–20 июня 2008 г.). – М., 2008. – С. 45–47.
11. Левитская А. А. Состояние и перспективы инклюзивного образования в России / А. А. Левитская // Социальная педагогика. – 2009. – № 1. – С. 4–7.
12. Велишко Н. Концепция инклюзивного образования в Республике Молдова / Н. Велишко, В. Круду // Инклюзивное образование: проблемы совершенствования образовательной политики и системы : материалы международной конференции (19–20 июня 2008 г.). – М., 2008. – С. 28–31.
13. Пшенко К. А. Законодательное обеспечение формирования общего образовательного пространства государств – участников СНГ в сфере образования взрослых / К. А. Пшенко // Образование взрослых в поликультурном мегаполисе : материалы международной конференции. – СПб. : ИОВ РАН, 1999. – С. 43–45.

Токарук Л. С. Тенденції розвитку системи інклюзивної освіти у країнах пострадянського простору

Резюме. Освіта – це право кожної людини, головна умова створення справедливого суспільства, яке ґрунтується на принципах свободи, демократії і сталого розвитку. Загальне і повсюдне забезпечення цього права є першочерговим завданням кожної держави пострадянського простору і глобальної співдружності в цілому. Водночас необхідно визнати, що повністю доступна і дійсно загальна освіта є придбанням небагатьох країн колишнього Радянського Союзу.

Ключові слова: тенденції, розвиток, система, інклюзія, соціальний зв'язок, доступ до освіти, рівноправна участь, наукові і громадські кола, дискримінація, принципи і стратегії.

Токарук Л. С. Тенденции развития системы инклюзивного образования в странах постсоветского пространства

Резюме. Образование – это право каждого человека, главное условие создания справедливого общества, основанного на принципах свободы, демократии и устойчивого развития. Общее и повсеместное обеспечение этого права является первоочередным заданием каждого государства постсоветского пространства и глобального содружества в целом. В то же время необходимо признать, что полностью доступное и действительно общее образование является приобретением очень немногих стран прежнего Советского Союза.

Ключевые слова: тенденции, развитие, система, инклюзия, социальная связь, доступ к образованию, равноправное участие, научные и общественные круги, дискриминация, принципы и стратегии.

Tokaruk L. Tendencies of development of inclusive education system in the countries of post-soviet space

Summary. Education is the right of every human being and the main formation condition of just society which is based on the principles of freedom, democracy and sustainable development. General and universal securing of this right is the top priority task of every post-soviet state and global community. In the same time it is necessary to recognize that accessible and general education is the achievement of a few countries of the former Soviet Union.

Key words: tendencies, development, system, inclusion, social relations, access to education, equitable participation, scientific and social circles, discrimination, principles and strategy.

Розділ II

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

УДК 337.354

Герганов Л. Д.

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ РОБІТНИКІВ МОРСЬКОГО ПРОФІЛЮ НА ВИРОБНИЦТВІ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Аналіз аварійності на флоті і порушення вимог міжнародної організації – це основа кваліфікації кадрів тих чи інших держав, що формується на базі професійної компетентності самих моряків. Міжнародна морська організація (ІМО) зосередила свої зусилля на тому, щоб максимально посприяти вирішенню проблеми безпеки [1].

Все частіше привертають на себе увагу аварії та катастрофи, обумовлені помилковими діями суднового персоналу. На частку «людського фактору» за статистикою ІМО, співвідносять біля 80% всіх аварій світового торговельного флоту, в більшості випадків яких причиною є некомпетентність членів екіпажу суден, слабка підготовка до праці в екстремальних умовах, що спонукало ІМО розробити спеціальні вимоги до підготовки плавскладу, які були зведені в окрему Міжнародну конвенцію про стандарти підготовки, дипломування моряків і несення вахти, прийнятою в 1978 році з поправками (ПДНВ-78) [2]. Морські держави, серед них і Україна, ратифікували дану Конвенцію, взяли на себе обов'язки забезпечити якість підготовки плавскладу на рівні міжнародних стандартів.

У 2010 році в Манілах (Філіппіни) була проведена Дипломатична конференція ІМО, що прийняла принципові поправки до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків і несення вахти 1978 року (з поправками 1995 року). У відповідності до Манільських поправок повністю замінено додаток до Конвенції, та значна частка попереднього тексту збережена. Об'єм нових вимог дуже великий, однак серед інших слід виділити такі:

- починаючи з 1 липня 2013 року всі програми з підготовки моряків повинні у повному обсязі відповідати вимогам нової редакції;
- встановлені вимоги до компетенції електромеханіків, електриків, кваліфікованих матросів і мотористів;
- встановлена відповідальність судновласників по відношенню до підготовки персоналу плавскладу;
- розширені і уточнені напрями компетентності командного складу, що походять з технічного прогресу на флоті (наприклад, підготовка за електронними картами, з управління ресурсами навігаційного містка, керівництва екіпажем для судноводіїв і т. ін.);
- всі члени екіпажу, задіяні в охороні судна, повинні пройти відповідну підготовку;
- встановлені вимоги до режиму праці та відпочинку для осіб, що несуть ходову вахту на містку і в машинному відділенні [2, с. 115].

Україна займає одне з провідних місць в світі за кількістю підготовлених моряків, тому важливою метою є здійснення належного контролю за якістю їх підготовки. Підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації робітників морського профілю (матроси, мотористи, машиністи, електрики суднові, кухарі та ін.) займаються по Україні близько 60 навчальних та навчально-тренажерних центрів на виробництві, де навчаються кожний рік близько 25 тис. осіб.

Статистика аварійності на морському та річковому транспорті та результати розслідування аварійних морських подій із суднами, до складу екіпажів яких входили громадяни України, свідчить, що рівень підготовки наших спеціалістів потребує покращення. Наприклад, у результаті зіткнення транспортно-буксирного судна «Нафтогаз-67» та балкера «Яо Хай» під прапором Китайської Народної Республіки загинуло 18 громадян України. Розслідування цієї катастрофи здійснювалось відповідно до Кодексу з розслідування морських подій та інцидентів. Комісією було здійснено в тому числі перевірку кваліфікаційних документів моряків та виконання ними вимог Конвенції ПДНВ. Результати розслідування свідчать про гостру необхідність підвищення якості підготовки та ставлять питання про поліпшення вихідного контролю у підвищенні кваліфікації моряків. Часте згадування українських моряків у негативному контексті катастроф може спричинити наростання критичного сприйняття України як морської держави. У зв'язку з цим стоїть задача підвищення якості підготовки робітників морського профілю, і вперш за все в навчальних центрах на виробництві, де ця категорія працівників складає 75–85% від загального плавскладу екіпажу судна.